

מעדני כתן

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

פרשת מקץ תשפ"א שנה שניה גליון 66

בעניין מי שאין לו אלא ב' נרות ביום השלישי או שהדליק ביום השלישי ד' נרות

לו ביום השלישי אלא ב' נרות למה ידליק נר אחד אמאי לא יחלק הנר השני לשניים כדי שיוכל להדליק ג' נרות ואע"פ שלא יהיה שיעור בשנים אלו מ"מ הרי מספק עדיף שידליק ג' נרות ולא ידליק אלא נר אחד.

ואפשר דאיידי שאין לו אלא ב' כלים לשמן ואין לו כלי שלישי לחלק השמן לשלש נרות ולהכי אינו יכול לחלק הנר השלישי לשנים ומשום הכי אינו מדליק אלא נר אחד ביום השלישי אבל אם יכול לחלק הנרות לשלשה הכי נמי שיחלק השמן וידליק ג' נרות אע"פ שהב' נרות לא יהיו כשעור.

ואפשר דאיידי שמדליק לאחר הזמן שתכלה רגל מן השוק ובוה הרי אם אינו מדליק כשעור חצי שעה ממנ"פ לא קיים מצוות הדלקה שהרי אי קיי"ל שיכול להדליק גם לאחר הזמן ע"כ דמונת הבריתא דאיכא שעורא להדליק נר חנוכה וא"כ בזה אינו יכול לחלק השמן ולהדליק ב' נרות דאחר הזמן לא קיים מצוותו אלא בכשעור.

יבואר דלהרשב"א וכן נראה בשו"ע הרי גם לאחר שתכלה מדליק בברכה

אמנם להרשב"א דס"ל דמה שאמרו דזמן ההדלקה הוא עד שתכלה רגל מן השוק אינו אלא לכתחלה אבל אם עבר הזמן מדליק בברכה שכל דבר שמצוותו בלילה מצוותו כל הלילה א"כ לדידה שפיר ידליק גם אחר שתכלה רגל מן השוק גם פחות מכשעור וצ"ע.

וכן מבואר בשו"ע שמדליקין אחר שכלתה רגל מן השוק בברכה וכמש"כ המגן אברהם סימן תרע"ב וכן המ"ב ובאמת צ"ע אמאי ס"ל כן ואפשר כמש"כ הפמ"ג שלא סמך על הרשב"א אלא בצירוף מה דאפשר דקיי"ל כאידך שינויי, ולפ"ז אם מדליק פחות מכשעור ליכא ספק ספקא שהרי ממנ"פ לא עביד כחד שינויי, כיון דלא סמך על הרשב"א אלא בס"ס.

אכן בפר"ח כתב שהשו"ע סבר לדינא כהרשב"א דמעיקר הדין מדליקים אחר הזמן משום דהזמן של עד שתכלה אינו אלא לכתחילה ולדידה שפיר מדליקין בפחות מכשעור גם לאחר הזמן שתכלה רגל מן השוק יעו"ש.

ויש לעיין להבית הלוי שכתב דאליבא דמ"ד דטעמא שמוסיה והולך משום מעלין בקדש ואין מורידין גם ביום השלישי אם אין לו אלא ב' נרות ידליק ב' משום דאין מורידין יש לעיין אם יחלק הנרות ביום השלישי או שידליק ב' נרות שלמים דשמא משום אין מורידין צריך להדליק נר כשיעור וצ"ע.

כמה הערות בשינוי מספר הנרות מכפי הצריך באותם הימים

והכי נמי כדכותיה ואינו יוצא בזה יד"ח כיון שהדליק בהדלקה אחת כל נרות ההידור והם אינם מורידין על תוספת הימים וצ"ע.

יבואר אם מהני לכבות נר הנוסף כדי לקיים חובת מהדרין

ונראה לכאורה דלא מהני מה שיכבה הנר הנוסף שהדליק באחרונה שהרי בשעת ההדלקה לא קיים מצוותו של מהדרין וכנ"ל, שהרי הדליק בכונה אחת להדליק ד' נרות וא"כ לא יצא יד"ח ההידור וצריך לכבות את כל נרות ההידור ולהדליקם שנית שהרי כשהדליק נר הד' הרי הוא ככיבה אותם שאין הם נחשבים כהידור וכמו שכתב בית הלוי כשכבה אחד מן הנרות הרי הוא ככבו כל הנרות ההידור משום דאין ניכר מניין הימים והכי נמי בהוספה נר על מניין הימים, הלכך יכבה הג' נרות וידליק שני נרות נוספים על נר הראשון ויצא בזה ידי חובת ההידור.

אכן למש"כ הגר"א דשיטת הרמב"ם והרי"ף דטעמא דבית הלל דמוסיה והולך משום מעלין בקדש וא"כ ליכא חסרון במה שהדליק יותר נרות שהרי לדידהו יכול להדליק כמניין בני הבית ומוסיה והולך אע"פ שאינו ניכר שהוא תוספת הנס, ולדידהו הרי הוא מקיים הידור מצוה בזה גם כשהדליק יותר מהמהדרין וכמש"כ הבית הלוי וא"כ אפשר שלא יכבה הנרות משום דלדידהו כשיכבה הנרות הרי הוא מבטל מצוותו וצ"ע.

הנה כבר נודע מה שחדשו האחרונים החיי אדם והכתב סופר הובא במ"ב סימן תרע"א שמי שאין לו ביום השלישי רק ב' נרות לא ידליק אלא נר אחד שהרי אם אין נראה מהדלקתו מניין הימים לא עביד במהדרין ולא כלום, לכן ידליק נר אחד ויקיים עיקר מצוותו של נר איש וביתו.

ושמעותי מידי הגאון ר' מנדל לובין שליט"א להעיר למה ידליק רק נר אחד ביום השני הרי יכול לחלק את הנר השני לב' נרות שכל אחד ידלק פחות מכשעור.

דהנה הרי נחלקו ב' תירוצי הש"ס אם בעינן שיעורא לנר חנוכה שהרי אמרו מצוותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק ודייקנן 'מצוותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק, מאי לאו דאי ככתבה הדר מדליק לה, לא דאי לא אדליק מדליק, ואי נמי לשיעורה' ע"כ.

ובתוספות בד"ה דאי לא אדליק מדליק כתבו וז"ל אבל מכאן ואילך עבר הזמן אומר הר"י פורת דיש לזהר ולהדליק בלילה מיד שלא יאחר יותר מודא, ומ"מ אם איחר ידליק מספק דהא משני שינויי אחרים, ולר"י נראה דעתה אין לחוש מתי ידליק דאנו אין לנו היכרא אלא לבני הבית שהרי מדליקין מבפנים, עכ"ל, ומבואר דהסתום סברי דב' תירוצי הש"ס פליגי אהדדי.

והנה להתוס' דס"ל דהני תרי שינויי פליגי אהדדי ולתירוצי קמא אין צריך לתת כשיעור כלל ודי בכל דהוא ולתירוצי בתרא צריך לתת שמן כשיעור, אבל יכול להדליק אחר הזמן שתכלה רגל מן השוק כל הלילה.

אמנם הרמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ד' הלכה ה' כתב וז"ל אין מדליקין נרות חנוכה קודם שתשקע החמה אלא עם שקיעתה לא מאחרין ולא מקדימין, שכח או הזיד ולא הדליק עם שקיעת החמה מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק, וכמה הוא זמן זה כמו חצי שעה או יתר, עבר זמן זה אינו מדליק, וצריך ליתן שמן בנר כדי שתהיה דולקת והולכת עד שתכלה רגל מן השוק, הדליקה וכתבה אינו זקוק להדליקה פעם אחרת, נשארה דולקת אחר שכלתה רגל מן השוק אם רצה לכבותה או לסלקה עושה, עכ"ל, ומבואר דהרמב"ם ס"ל דתרי השינויי אמת דאין להדליק אחר שתכלה רגל מן השוק וגם צריך לתת שמן כשיעור עד שתכלה רגל מן השוק.

יבואר שמי שאין לו די שמן מדליק פחות מכשעור בלא ברכה

והנה להתוס' כתבו האחרונים שגם מי שאין לו שמן כשיעור ידליק בלא ברכה וכ"כ בבאור הלכה סימן תרע"ב בד"ה 'כזה השעור' בשם הפמ"ג, וא"כ באופן שאין

מי שהדליק ביום השלישי של חנוכה ד' נרות אם יצא יד"ח ההידור או שצריך לחזור ולהדליק כנגד הימים

נשאלתי במי שהדליק ביום השלישי ד' נרות האם קיים ההידור של מוסיה והולך שהרי אינו ניכר תוספת הנס של יום השלישי, שנראה שיש כאן ריבוי נרות בעלמא ואינו ניכר ריבוי הנרות כנגד הנס, או דנימא שיוון שהדליק הנר השלישי יצא יד"ח ותו מה שהדליק נר נוסף לא בטלה מצוותו דהוי ככבתה ואינו זקוק לה, או דאפשר דהוי ככבתה במזיד שיש שאמרו דזקוק לה.

ולכאורה נראה שאינו יוצא בזה יד"ח ההידור כשמדליק יותר מכדי הצורך שהרי בתוס' כתבו שהמהדרין מן המהדרין שמוסיה והולך אינם יכולים לקיים את דין המהדרין דנר לכל אחד משום שאם ידליק כנגד כל אחד אינו ניכר המוסיה והולך ולהכי אינו מקיים אלא מהדרין דמוסיה והולך, וא"כ לשיטת התוס' אם הדליק יותר משלש נרות ביום הג' אינו ניכר תוספת הנס ולהכי אינו יוצא בזה יד"ח מהדרין מן המהדרין, וגם למנהגינו שמדליקין גם כל בני הבית כנגד ימים היוצאים אבל מדליקין רק באופן שניכר נר של כל אחד אבל בלא"ה אין מתקיים ההידור ביותר נרות מכפי הצורך.

אלא דאכתי יש להסתפק אם דמי לכבתה במזיד שזקוק לה שהרי בהקיפה פתילות שאינו יוצא בה שעשאה כמדורה ואע"פ שבהדלקת נר ראשון יצא מכל מקום כל שעושה בהדלקה אחת וכוונתו לכך אינו יוצא בזה כמש"כ בטעמא דקרא הלכות חנוכה,

ואפשר דכיון שהדליק הנרות בזה אחר זה הרי הדליק ג' נרות כדין אלא דכיון שחשב להדליק יותר חשיב כנתכוון לכבותם אבל אם לבסוף כיבה הנוסף הרי הוא כאלו לבסוף לא נתקיימה מחשבתו וחשיב כחשב לכבות ולא כיבה לבסוף דמהני וראיתי שכתב כן הגאון ר' שמואל אהרן פיש שליט"א, וצ"ע.^א

בענין אם מדליק כנגד ימים היוצאים אם אינו משלים ההידור עד שמנה ימים

יש להעיר עוד במש"כ המ"ב סימן תרע"א ס"ק ו' באחד שיש לו שמן בצמצום לל"ו נרות ולחברו אין נרות כלל מוטב שידליק בכל יום נר אחד ויתן גם לחברו ח' נרות, וצ"ע מדוע שלא ידליק ביום השני שתיים וביום השלישי שלש שהרי יש לו עדיין לנרות ההידור של הימים הראשונים ובפשוט נראה דבאמת כוונת המשנ"ב שידליק כמה שיכול לקיים ההידור וצ"ע.

ויש שרצו לומר שכל ההידור של המהדרין מן המהדרין הוא רק אם יגיע לבסוף למספר שמונה שבזה הוא מראה את תוקף הנס אבל אם בסופו של דבר לא יגיע למספר שמונה אין ענין גם להתחיל בהידור זה וכל זה אינו שהרי כתב בשולחן ערוך סימן תרעב סעיף ב' וז"ל אבל אם עבר זה הזמן ולא הדליק, מדליק והולך כל הלילה ואם עבר כל הלילה ולא הדליק, אין לו תשלומין. ובהגה כתב ובלילות אחרות ידליק כמו שאר בני אדם, אף על פי שלא הדליק בראשונה עכ"ל, ומבואר שמדליק בשאר הימים כשאר בני אדם אע"פ שלא הדליק בימים הראשונים.

וב"ב המ"ב סימן תרע"א ס"ק ד' שמי שיש לו עשר נרות ידליק ביום השני ב' נרות וביום השלישי ידליק אחד ומבואר שמדליק נרות ההידור אפי' שלא ישלים ההידור.

ובפשוטו יכול לקיים ההידור ביום שמדליק אע"פ שלא הדליק קודם שהרי הכל הדליקו בימים הראשונים כמניין הימים ושפיר מקיים בעצמו את ההידור של ימים היוצאים על ידי נרות של כל ישראל שנראה שמדליק כנגד ימים היוצאים.

בענין אם כשמדליק כמהדרין ומוסיף והולך ואינו מדליק כנגד בני הבית האם ביום הראשון ידליק כנגד בני הבית

יש שהעירו דהנה לשיטת התוס' שהמהדרין מן המהדרין אינו מדליקין כנגד בני הבית ואינו מקיים מהדרין אלא כמה שמוסיף והולך, ויש לעיין דלכא' במי שיש לו כמה בני בית ומדליק ביום הראשון רק אחד לכא' עדיף לו שעכ"פ ידליק ביום זה כפי בני הבית ויקיים לפחות ביום הראשון את המהדרין שהרי ביום זה אינו מהדר כלל ואינו מקיים מהדרין מן המהדרין ולמה לא יקיים לכל הפחות את המהדרין דגר לכל אחד ואחד וצ"ע.

בערב שבת האחרונה איחרו הרבה להדלקת הנר חנוכה ונר שבת מחמת תאונת דרכים שאירעה בערב שבת רח"ל, ושמעת' שנסתפקו במי שאיחר לבוא בעש"ק לבית הוריו וכבר הדליק אביו את נרות חנוכה אבל אחד מהבנים עדיין לא הדליק אם יכול להשתתף עמו בפריטי שהרי אינו אלא מהדרין שהרי כבר נתקיים נר איש וביתו בהדלקת אביו ונסתפקו האם יכול האכסנאי להשתתף בנר של מהדרין דאפשר דלא סגי להשתתף אלא בנר שהוא חייב בו מעיקר הדין.

ולהרע"א תנא סימן י"ג שהמהדרין מכוון שלא לצאת בנר של אביו שפיר חשיב מחוייב מעיקר הדין ושפיר יוצא בשיתוף עמו אבל אי אינו אלא מהדרין צ"ע אם סגי להשתתף עם המהדרין בפריטי.

ואכתי אפשר לומר שיכול להשתתף עמו בפריטי אבל ישלח אותו להדליק עבורו ובה יקיים עיקר מצוותו על ידי שליח, ובלא פרוטה לא מהני שליחות לחוד כמש"כ הר"ן בפסחים דבעינן שיהיו הנרות ידידיה אבל בהדי שיתוף בפריטי מהני שליחות

נסתפקתי במי שרוצה להניח המנורה של כסף בחנוכה על פתח ביתו מבחוץ בערב שבת ולהכניסו בליל שבת אחר שיכבו הנרות על ידי שלא יהא בסים לדבר האסור בלבד והוא שיניח המנורה על ארון קטן נמוך מחוץ לפתח ביתו ובתוך אחד המגירות יניח דבר היתר יקר שהוא שוה בערכו יותר מן המנורה כמבואר במשנה ברורה סימן ש"ט ס"ק ל"ג, האם הארון נחשב כבסים לאיסור ולהיתר או דעדיין אסור לטלטלו

^א ואין לומר שהוא הידור אחר המצוה כמש"כ מרן הגר"י דאי עדיין לא פירש הרי הוא כשעת המצוה, וגם אחר שפירש יעייין בבאור הלכה סימן תרע"ג שכתב וז"ל ונ"ל דכמו כן בעינן שבעת הדלקה יהיה כל הנרות לפי חשבון הימים ואז נחשב למהדר מן המהדרין וע"כ **אם כנתה אחת קודם שהשלים ההדלקה צריך לחזור ולהדליקה**. ודע עוד דמה שאמרו אינו זקוק לה היינו אפילו כבו כולם דלא בעינן פרוסומי ניסא רק בעת ההדלקה, עכ"ל, ובפשוט נראה שגם אם כבה הראשון חזור ומדליקה ומבואר שיכול לקיים ההידור אחר שכבה הראשון ומקיים ההידור לחוד אע"פ שאינו מהדר הנר הראשון.

^ב יבוא אגב האבן שעל פי הבית חשיב הבית כבסים אע"פ שיש בו בית וזה בעיקר השאלה אם סגי להניח במנוחה שעון זהב כדי שהארון לא ידא בסים לדבר האסור הנה במשנה (שבת דף קמ"ב ע"ב) אגב האבן שעל פי הרבית ממה על צדה היא נופלת ואבן בג"ל לא שנו אלא במנוח אבל במנוח נעשה בסים לדבר האסור ואסור לטלטלה, וכן כתב הרמב"ם בפ"ה משבת וכן הוא בשו"ע סימן ש"ט ס"ג.

ונראה לכאורה שאם ידליק ביום הראשון נרות כמניין בני הבית לא יתקיים למחר מהדרין מן המהדרין שלא הדליק כנגד הימים שגם יום הראשון הוא בכלל גילויו הנס של מוסיף והולך וצ"ע.

והנה למש"כ הבית הלוי בשמעתתא דחנוכה הנדפס בסוף בראשית בהא דאמרו בגמרא כנגד ימים היוצאים, וז"ל פירש"י והיום שעומד בו בכלל היוצאים, לכאורה צ"ע דלמה הוצרך רש"י לזה והרי בפשיטות נראה ד"ל דזה הטעם קאי רק על הנוספים דהם באים משום הידור דגר אחד הוא עיקר החיוב של המצוה וכו' א"צ טעם ורק על הנוספים אמרו טעמים מה דמוסיפין נרות לבד עיקר החיוב הם כנגד ימים היוצאים שיצאו כבר ומש"ה בליל שני מוסיף נר אחד כנגד יום ראשון שיצא וכן בכולן, ובזכרוני שכן שמעתי מכבר שהעירו בזה על פירש"י, עכ"ל.

ולדידיה נרות ההידור אינו אלא הנרות הנוספים על נר הראשון, ואפשר דשיטת רש"י שגם הנר הראשון הוא בכלל קיום נרות ההידור ולדבריו אפשר שגם ביום הראשון הוא גם קיום של נרות ההידור להורות על ימים היוצאים וריבוי הנס שהיה בנרות ולהכי אינו מדליק ביום הראשון כמניין בני הבית ואפשר שזהו טעמו דרש"י שכתב דטעמא שמדליק כנגד ימים היוצאים ויום הראשון הוא בכלל היוצאים לומר שגם היום הראשון הוא בכלל ההידור וצ"ע.

בענין מדליק במקום שאחר ההדלקה לא יהיה ביתו

ונשאלתי במי שהדליק נרות חנוכה והוצרך מיד לעזוב את ביתו לדירה אחרת אם יצא יד"ח שהרי בתוך שיעור זמן ההדלקה כבר אינו ביתו לנר חנוכה, ובפשוטו לא גרע מכנתה דאין זקוק לה, אבל אכתי יש לשאול מה הדין ביועד שצריך לעזוב הדירה מיד אחר ההדלקה אם חשיב כאין שעור בשמן לחצי שעה והוי כהדליקו במקום הרוח דלא יצא ועכ"פ אינו מברך על הדלקה זו, או דכיון שמדליק כדין וידלק כשעור חצי שעה גם אם לא יהיה ביתו בשעה זו אבל כיון שהוא דולק בפתח בית כיון דבשעת הדלקה חשיב שפיר שהדליק נר חנוכה כשעור ויצא יד"ח.

ולפ"ז חתן שמדליק בבית הוריו ומיד אחר ההדלקה עוזב את ביתו לחתונה ואינו חוזר לבית הוריו מכל מקום יכול לעזוב את ביתו תוך חצי שעה להדלקתו משום שכשהדליק הדליק בביתו ואע"פ שבחצי שעה לא יהיה בבית ה"ז קיים מצוות הדלקה. ואם מדליק במקום שהבית יפול אחר ההדלקה ולא יהיה בית כלל יל"ע אם יצא יד"ח שנמצא שהנר דולק ברחוב העיר, וצ"ע, ויצויר באופן שהדליק באהל וקיפל את האהל תוך הזמן של חצי שעה אפשר דאין יוצא בו יד"ח, שו"ר בספק מנחת שלמה תנינא סימן נ"ח שנסתפק בכמה ספיקות הללו יעו"ש.

בענייין אם יכול להשתתף עם מי שאינו אלא מהדרין

להדליק נר חנוכה, ומהני כשעומד שם בשעת הדלקה וכמש"כ הב"ח שמהני שליחות לנר חנוכה ככה"ג.

אמנם כיון שמדליק עבור עצמו נר של מהדרין אינו יכול להחשב שליח עבור השני שהרי עשה עבור עצמו והרי הוא נר של מהדרין ולא מהני להחשב להמשלח לנר איש וביתו, וכמש"כ הרמב"ן שליח ר' אליעזר דמילה שאי אפשר להיות שליח של גר למולו שהרי הכל מצווין למולו וממילא מקיים מצוות עצמו ולא מצוותו של הגר יעו"ש, ויעייין בהלכות ח"א סימן י'.

אבל נראה שאם ידליק בעל הבית נר מפני החשד בזה שפיר מהני שידליק עבורו בשליחותו שהרי אינו מחוייב בהדלקה אלא משום חשד וא"כ סגי שמדליק נרו עבור השני לחוד ותו ליכא חשדא.

ונראה דבכה"ג ידליק נר השמש שכבר הוכן להדליק עבור אחיו ולא ידליק שמש שאין חיובו אלא משום המנהג.

בעניין לטלטל מנורה של כסף של חנוכה שהניח בפתח ביתו על ידי שיעשה הבסים לדבר האסור ולדבר המותר

משום שהוא נחשב בסים לאיסור לחוד, כיון שאין הדבר היתר מונח אלא במגירת השולחן של הארון.

ונראה פשוט דלהכניס הארון עם המנורה לצורך שלא תיגנב המנורה אסור אע"פ שלא נעשה הארון בסים משום שהוא טלטול מן הצד לצורך דבר האסור אלא אפשר שיטלטל הארון לצורך השימוש בארון או שלא יגנב הארון ואגב זה יטלטל המנורה מן הצד.^ב

ודבר יגמ' קשה טובא אמאי לא הוי החבית בסים לאיסור ולדעת שהרי ה"ן בתוך החבית נמצא שהיא בסים ל"ן ולאבן ואבאי אסור לטלטל החבית. ויעייין במאורי (שבת דף קמ"א ע"ב) שעמד בה"ז ו"ל ושמא תאמר והלא באבן על פי החבית לא הותר להטות אלא בשו"ס אבל במנוח לא הותר חבית שיש בה אולכים ואנפי' נעשית בסים לאבן ונא' שטא, תרצו בה שהאבן על פי החבית אדר שאני יסל לדעמי האולכים אלא דרך פי מנילא נאסרו ואף לאחר שנפלה האבן הואיל ונעשה בסים מ"מ, עכ"ל. וכן כתב באור שמה (הלכות שבת פרק כ"ה) וז"ל וגב אבן שעל פי החבית שבמנוח נעשה בסים לדבר האסור (שם קכ"ה) דהחבית עצמה נעשה בסים, ולא חיי, ואי דתראה החבית בסים לדבר המותר ל"כ, היינו דין, כבר פירשו משום דאי אפשר לקבל ח"ן בלא סילוק האבן, ונעשה חבית בסים לדבר האסור בלבד, וסילוק בסים דפרק נטל רק בכלל ולא באכולן, וכן כתב הרמ"א בשו"ע (או"ח סימן) ש"א (סע"ח) בשם הכל בו, וזה האמת, עכ"ל וזמן למש"כ במאורי הנ"ל. וז"ל בערך השולחן (אורח חיים הלכות שבת סימן ש"ט) ויש בזה שאלה נזילה למה אסור במנוח אבן ע"פ החבית דא בחבית יש יין כמו שפירש"י והרע"ב א"כ הוי החבית בסים להיתר ולאסור [א"ר קמ"ט] ויש מי שתייר דמפני שהאבן

ושמעותי מחכים אחד שרצה לומר שמותר להכניס המנורה לביתו כדי שלא יכשל הגנב בגניבה והיו טלטול לצורך דבר המותר, אבל נראה דוח אינו שהרי יכול למחול לו על הגניבה ולא יעבור על איסור גניבה אלא בוודאי כוונתו בזה שרוצה בהכנסת המנורה לביתו כדי לשמרו לעצמו, וזה חשוב שהוא טלטול לצורך דבר האסור.

ולדבריו אפשר לומר עוד שהוא מטלטל לצורך שלא יכשל הגנב באיסור מוקצה וחשיב כטלטול מן הצד לצורך דבר המותר אבל להחזון איש סימן מ"ז שכתב שלא הותר טלטול מן הצד לצורך דבר המותר אלא אם צורך דבר המותר אבל צורך מקומו אסור משום דבעינן שהטלטול יתייחס לדבר המותר א"כ בזה בוודאי אסור אבל אם לצורך מקומו מותר כמש"כ המ"ב סימן ש"ח ס"ק קט"ו אפשר דבזה נמי מותר קשה לומר כן וצ"ע.

יבואר אם מותר לטלטל נר לאחר שכבה במקום הפסד

והנה במגן אברהם סימן רע"ט כתב שבשעת הדחק יכול לטלטל המנורה דסמכין בשעת הדחק על ר"ש דס"ל שאין המנורה נעשית מוקצה אחר שכבו הנרות וכמש"כ שם וז"ל ואם יש אימת עכו"ם מותר לטלטלו אחר שכבה, אבל רש"י פ' שעת הדחק סנה משמע דבשלא במקום סכנה אסור, עכ"ל, ומקורו מהגמ' שבת דף מ"ה ע"א בעו מיניה דרב מהו לטלטלי שרגא דחנוכתא מקמי חברי בשבתא ואמר להו שפיר דמי שעת הדחק שאני דהא אמרו ליה רב כהנא ורב אשי לרב הכי הילכתא אמר להו כדי הוא רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק, ע"כ, ומבואר דבשעת הדחק סמכין על ר"ש וא"כ כל הפסד ממון גדול חשיב שעת הדחק אם לא בעינן סכנת הגוף.

וכ"כ בריטב"א שבת מ"ה דהמונה שעת הדחק סכנת ממון או צער הגוף ומבואר דלצער הפסד ממון סמכין על ר"ש והכי נמי מותר לטלטל המנורה כדי שלא תגנב אלא שיש להסתפק אם מותר להניחו בחוץ על דעת להכניסו לביתו ולסמוך על ר"ש בשעת הדחק וכן מבואר במ"ב סימן רע"ט ס"ק א' וצ"ע.

ושמעותי מידידי הגאון ר' מנדל לובין שליט"א שבש"ך יו"ד בכללי הנהגות איסור והיתר כתב דסמכין בדברנן על שיטה יחידאה אפי' כנגד רבים להילכתא כוותיהו, אבל בחזון איש יורה דעה סימן ר"ג כתב דהיא שאמרו הילכתא כוותיה דחד אי אפשר לסמוך על חד דלית הילכתא כוותיהו אפי' בדברנן יעו"ש ולכאורה הכי נמי בעינינו שבשלהי שבת אמרין הילכתא כוותיה דר"י במוקצה מחמת איסור ולדידיה לא סמכין אר"ש אפי' בשעת הדחק ומה שאמרו כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק אינו אלא מקמא דאמרו הילכתא כוותיה דר"י במוקצה מחמת איסור אבל לבתר הכי אי אפשר לסמוך עליו אפי' בשעת הדחק אבל הגמ"א כתב כן להלכה וכן העתיקו במ"ב וא"כ קי"ל הכי דסמכין בשעת הדחק אר"ש ואפשר להכניס המנורה משום חשש גניבה אבל לכתחלה בוודאי יעשה כמשנ"ט שניח דב רהיטר עליו ויכניסו לצורך דבר המותר.

יבואר אם מה שאסור לטלטל הנר חנוכה ממקום למקום עושהו מוקצה

והעירוי שבספר שבות יצחק כתב בשם מרן הגריש"א וצ"ל שמאחר שאסור להזיז המנורה של חנוכה ממקומה שהרי הדלקה עושה מצוה וגם כשמוזיזה ממקומה אפי' למקום הדלקה, כתבו הפוסקים הובא במ"ב (סימן תרע"ה ס"ק ז') שלכתחלה אין להזיזה ממקומה כלל, וא"כ הוקצה מטלטול בתחלת השבת כל הארון שהמנורה עליו מחמת האיסור להזיזה ממקומה בתחלת השבת, משום לתא דנר חנוכה. **אכן** כתב בחוט שני חנוכה (עמוד ש"כ) שכיון שלהזיזה מעט במקומה מותר אפי' להפוסקים דס"ל דאסור להזיזה ממקומה להכי אינו חשוב מוקצה, ועוד כיון שאיסור הזזת נר חנוכה אינו איסור מוקצה אינו עושה מיגו דאתקצאי.

ולכאורה סברא זו דכל שהאיסור טלטול הוא משום איסור צדדי אינו עושהו אתקצאי לכאורה תליא בפלוגתא הראשונים בבית שנפחת בשבת דשיטת רש"י

מוע על פי החבת וא"א להגיע אל היין בלא נטילת האבן ולכן גם הרבית היין נעשים בסים להאבן [ת"ש סק"ד] אבל לשה חלק מהבית של מנורה שהיא בסים והוא משום שאין הדלת משמשת את המוקצה.

ולפי' לטלטל דלת של מקור שעל מוף אחד של הדלת מונח מוקצה דא אסור לטלטל את הדלת לשיטת הב"ל והרע"א, שהרי המקום שממנו המוקצה נעשה בסים וא"כ אסור לטלטל את הדלת, אבל להאמיר מותר לטלטל הדלת וצ"ע.

וכד' גמלאות בגמ' של נחת שמעורף לה מגש קטן ועליו הנח דבר הותר אם חשיב כבסים לאיסור ולהיתר, ולכאורה ליתר הרע"א והב"ל לא חשיב בסים לאיסור ולהיתר משום שהמגש הנתון הוא בסים לאיסור לחוד.

יבאר אבאי אסור לטלטל החבית שיש עליו מוקצה אפי' שנעשה בחלקו בסים הי מותר לטלטל מן הצד לצורך דבר המותר.

ומכל מקום צריך ביאור אבאי אסור לטלטל החבית שהרי החבית בחלקו הותרתו אינו בסים לדבר האסור ורק חלקו העליון נעשה בסים לדבר האסור ולמה יאסר עליו לטלטל החבית ואגב חלקו הותרתו מטלטל החבית העליון בטלטול מן הצד לצורך דבר המותר, ומבואר דכל שדך לטלטלו בכך אינו טלטול מן הצד ולכן מי שיש בידו פרוסה שבהחלקו נעשה בבנים ונפסל באכילה ובהחלקו השני הוא ראי לאכילה יאסר לטלטלו שהרי הוא דרך טלטולו והרי הוא כמטלטל המוקצה להדיא.

והכי נמי לא יאסר מותר לטלטל הארון עם המנורה שהרי זהו דרך טלטולו, וא"כ הארון בעצמו הוא בסים לאיסור ורק המנורה היא בסים להיתר ואינו חשוב כבסים לאיסור ולהיתר, ואי אפשר לטלטל הארון לצורך דבר המותר אגב המנורה שהרי הוא הדרך לטלטל הארון ואינו חשוב כמטלטל מן הצד, אבל הוא כמטלטל הדבר בעצמו שאסור.

אולם יש עיין בשער הציון סימן ש"ס ס"ק כ"ח שנכתבק במעשה בדבר ועל השולחן יש דבר הותר אם חשיב כבסים לאיסור ולהיתר.

ולפי' יש לעיין בפיר שמקצת רבוב והוא מוקצה אם מותר לטלטלו יחד עם החלק הפרי הראוי לאכילה שהרי אינו חשוב כמטלטל מן הצד אלא כמטלטל הדבר עצמו כדרכו והוא פשוט וצ"ע.

אכן לפי' הוא הדין במלכה שיש בה פירות רבובין דא אסור לטלטל הכלכלה כיון שכך דרך טלטול הפירות, וכן אם הי' שם אבנים, והר מבאי' בס' ש"ס ס' ג' שמוטר וצ"ע.

ותוס' דכיון דהיה אסור לשבור הבית כדי להוציא הפירות הרי הפירות מוקצים ולא מהני שנפחת מעצמו דסוף סוף יהא מוקצה ושיטת הר"ף והרמב"ם והרמב"ן דלא חשיב מוקצה כלל משום שלא היו מוקצים מחמת איסור עצמן אלא משום סתירת הבית, ואפשר דהכי נמי לא חשיב מוקצה להרמב"ן מה שאסור להזיזו משום מצוות הדלקת נר חנוכה דכל שאין איסורו מחמת עצמו לא חשיב אתקצאי.

אכן יעויין ברמב"ן שכתב דכיון שאין הפירות עצמן אסורים אלא מחמת הבית לא חשיב מוקצה דלא הקצה דעתו מהם שהם היו ראויים, ולפי' אפשר דכל שהוא עצמו אינו עשוי לטלטל אפי' מחמת איסור אחר חשיב אתקצאי לבין השמשות ואתקצאי לכולי יומא.

יבואר אם מה שאסור להזיזו מדרבנן אסורו משום מיגו דאתקצאי

אמנם גם אם היה אסור לטלטלה ממקומה לגמרי לכאורה נראה דגם לרש"י ותוס' דס"ל דכל שאסור לסתור מדאורייתא הרי הוא מוקצה אבל כל שאינו אסור לסתורו אלא מדרבנן שרי לטלטלי כשנפחת מאליה, וא"כ הכי נמי כל מה שאסור להזיז אינו אלא ביטול מצות עשה דרבנן, ונחלקו הפוסקים אם להזיזו ממקום שראוי להדליקו שם אם זה איסור, וא"כ בוודאי הוא קיל הרבה מאיסור סתירה דרבנן ולהכי מסתברא דלכו"ע לא חשיב מוקצה.

אמנם אפשר דגם רש"י ותוס' דס"ל דכל שאין איסור סתירתו אלא מדרבנן לא חשיב מוקצה אינו אלא כשהאיסור דרבנן אינו בגוף הדבר שרוצים לטלטלו אבל כשגוף הדבר שרוצים לטלטלו נאסר להזיזו מדרבנן אפי' שהוא אינו אסור לטלטלו אלא מדרבנן הרי הוא מוקצה וצ"ע.

והנה במה שיש לדון עוד אם אסור לטלטל הנרות אפי' במקצת שאע"פ שאסור לטלטלן ממקום למקום אבל מכל מקום כיון שלהזיזו במקצת שרי לא חשיב מוקצה מטלטול וכמש"כ בחוט שני, יש לעיין במש"כ במ"ב סימן תרע"ד ובשעה"צ שם ס"ק ד' שנראה מדברי האחרונים שגם במקצת אסור לטלטל הנרות חנוכה, ויבואר מש"כ באריכות לקמן בעניני חנוכה בענין טלטול נר חנוכה ממקום למקום משום הרואה אומר לצרכה הדליקה יעו"ש.

יבואר אם מה שנאסר משום איסור גברא אם נעשה מוקצה לאסורו בטלטול

עוד נראה לומר בזה לפי מש"כ האו"ש במאסף דגל התורה הו"ד בשלמי יהודה פ"ח הערה ל"ט ובמשנת השבת שבת קכ"ד ליישב הא דאיתא בתוספתא פט"ו מ"ח מטלטלין את החדש בשבת, וקשה דמ"ש מטבל דאסור בטלטול, וכתב ע"ז האו"ש ליישב ע"פ הירושלמי פסחים פ"ב דהאיסור דחדש אינו רק איסור גברא ולא איסור חפצא, ולפי' א"פ ל' דכיון דחדש לא הוא איסור חפצא אינו נעשה מוקצה מחמת גופו משא"כ טבל ומע"ש כיון דהוא איסור חפצא להכי חשיב מוקצה מחמת גופו.

וכעין זה כתב בראש יוסף בדר מג בד"ה טבל שהביא מש"כ הפנ"י ליישב קושיית התוס' שם דאמאי טבל שתקנו במזיד לא הוא מוקצה, וכתב הפנ"י ליישב דכיון דלא הוא אלא קנס דרבנן שלא יאכל מותר בטלטול הואיל ואוכל גמור הוא, והוסיף ע"ז בראש יוסף דיוהכ"פ יוכיח שמותר בטלטול אוכל ומשמע דאף היכא דליכא קטן שרי לטלטל עכ"ד, מבואר מדבריהם דכל היכא דהוא איסור גברא לא חשיב מוקצה מחמת גופו וכסברת האו"ש.

אמנם בשו"ת הגרע"א ס' ה' כתב לדון דיוהכ"פ הו"י האוכלין מוקצה, ומדבריו מוכח דגם איסור גברא הוא מוקצה, וכע"ז כתב האו"ש פכ"ה ה"ט ליישב הא דמבואר לקמן קכ"ו דשרי לטלטל מע"ש שנפדה שנתן את הקרן ולא נתן את החומש, וקשה מהא דכתב הרמב"ם בפ"ה ממע"ש הלכה י"ב דאע"פ שאין החומש מעכב והרי נתחלל לא יאכל עד שיתן החומש ואפי' בשבת גזירה שמא יפסע יעו"ש, וכיון דאסור באכילה

קטן שם, דמכל מקום כלי שמלאכתו לאיסור זה בזה, ומבואר בדבריו שאין הדלת נעשה בסים לדבר האסור אע"פ שהוא חלק מהבית של מנורה שהיא בסים והוא משום שאין הדלת משמשת את המוקצה.

ולפי' לטלטל דלת של מקור שעל מוף אחד של הדלת מונח מוקצה דא אסור לטלטל את הדלת לשיטת הב"ל והרע"א, שהרי המקום שממנו המוקצה נעשה בסים וא"כ אסור לטלטל את הדלת, אבל להאמיר מותר לטלטל הדלת וצ"ע.

וכד' גמלאות בגמ' של נחת שמעורף לה מגש קטן ועליו הנח דבר הותר אם חשיב כבסים לאיסור ולהיתר, ולכאורה ליתר הרע"א והב"ל לא חשיב בסים לאיסור ולהיתר משום שהמגש הנתון הוא בסים לאיסור לחוד.

יבאר אבאי אסור לטלטל החבית שיש עליו מוקצה אפי' שנעשה בחלקו בסים הי מותר לטלטל מן הצד לצורך דבר המותר.

ומכל מקום צריך ביאור אבאי אסור לטלטל החבית שהרי החבית בחלקו הותרתו אינו בסים לדבר האסור ורק חלקו העליון נעשה בסים לדבר האסור ולמה יאסר עליו לטלטל החבית ואגב חלקו הותרתו מטלטל החבית העליון בטלטול מן הצד לצורך דבר המותר, ומבואר דכל שדך לטלטלו בכך אינו טלטול מן הצד ולכן מי שיש בידו פרוסה שבהחלקו נעשה בבנים ונפסל באכילה ובהחלקו השני הוא ראי לאכילה יאסר לטלטלו שהרי הוא דרך טלטולו והרי הוא כמטלטל המוקצה להדיא.

והכי נמי לא יאסר מותר לטלטל הארון עם המנורה שהרי זהו דרך טלטולו, וא"כ הארון בעצמו הוא בסים לאיסור ורק המנורה היא בסים להיתר ואינו חשוב כבסים לאיסור ולהיתר, ואי אפשר לטלטל הארון לצורך דבר המותר אגב המנורה שהרי הוא הדרך לטלטל הארון ואינו חשוב כמטלטל מן הצד, אבל הוא כמטלטל הדבר בעצמו שאסור.

אולם יש עיין בשער הציון סימן ש"ס ס"ק כ"ח שנכתבק במעשה בדבר ועל השולחן יש דבר הותר אם חשיב כבסים לאיסור ולהיתר.

ולפי' יש לעיין בפיר שמקצת רבוב והוא מוקצה אם מותר לטלטלו יחד עם החלק הפרי הראוי לאכילה שהרי אינו חשוב כמטלטל מן הצד אלא כמטלטל הדבר עצמו כדרכו והוא פשוט וצ"ע.

אכן לפי' הוא הדין במלכה שיש בה פירות רבובין דא אסור לטלטל הכלכלה כיון שכך דרך טלטול הפירות, וכן אם הי' שם אבנים, והר מבאי' בס' ש"ס ס' ג' שמוטר וצ"ע.

וכן נראה ממש"כ בשעה"צ סימן תרע"א ס"ק נ"ב שכתב בשם הגהות ר"ב פרענקל שאכסניא שמדליק בביהכ"נ אינו צריך להדליק באכסניא שלו.